

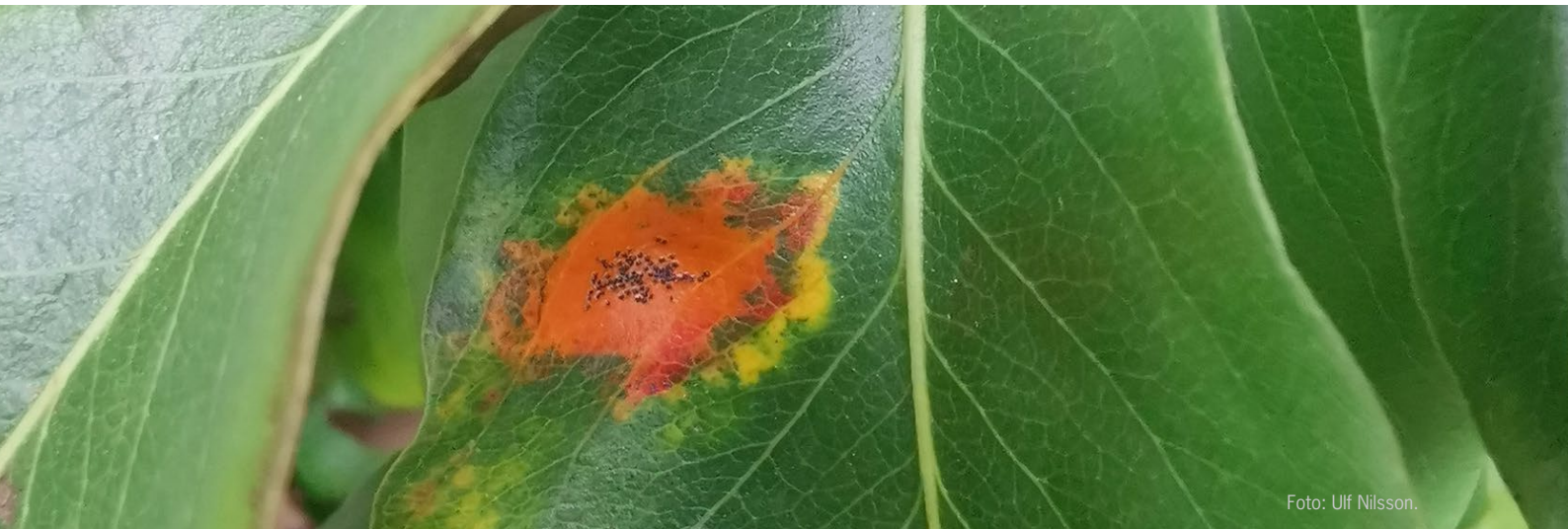

Foto: Ulf Nilsson.

PÄRONROST

Upp till mellersta Sverige (växtzon 4) har angrepp av päronrost noterats, men störst angrepp finns idag i våra södra och västra landsändar där också förekomsten av päronträd är större. Med det förmodade mildare och fuktigare klimatet räknar man dock med en spridning till alla de delar där päronodling förekommer i Sverige.

Historik

Det troliga är att päronrosten kommit att "blomstra" i Sverige på grund av importen och den flitiga planteringen av enar under 1970-talet som haft smitta med sig i veden till Sverige. Dock är detta inget nytt fenomen i Sverige, redan på 1920-talet beskrevs päronrost i Svenska växtskyddsböcker. Att angreppen blivit kraftigare på senare år beror till stor del på gynnsam, fuktigare väderlek vid sporspridning på våren. Hur ser rostsvampen ut? Att lära sig känna igen "fienden" är grunden för ekologisk trädgårdsodling så att bekämpningsinsatser kan sättas in vid rätta tidpunkter.

Päronrost orsakas av svampen *Gymnosporangium fuscum*. Det är en svamp som värdväxlar det vill säga den behöver två växtarter för att utvecklas och föröka sig i enens ved. Enen påverkas inte nämnvärt men enstaka grenar kan torka in vid kraftiga angrepp.

På enar

På våren bildas tungliknande gelérost på enens stammar vid fuktig väderlek. Gelérosten kan variera från millimetersmå tungor till stora klumpar som täcker hela grenpartier. Ur dessa tungor kommer sedan sporer som sprider sig med vinden till omkringliggande päronträd.

På päron

På bladen bildas först gula fläckar i juni som sedan under sommaren övergår i orangerött med små svarta prickar i. Det går inte att förväxla fläckarna med någon annan sjukdom. Sporer angriper bara unga päronblad och under en begränsad tid. Blad som utvecklats senare under säsongen kan vara helt fria från angrepp. Man har inte kunnat påvisa några skillnader i mottaglighet bland päronsorterna. På undersidan av de orangeröda fläckarna sväller bladet upp och det bildas så kallad skålrost som är

2–3 millimeter stora spetsiga utskott. Ur utskotten kommer sporer som sedan sprider sig till enarna på sensommaren/hösten. Svampen kan inte smitta från blad till blad eller övervintra på päronbladen. Angreppet på päron är ettårigt och ny smitta måste alltid komma från enen. Angripna blad kan alltså utan problem läggas på komposten. Angreppet på enen däremot är flerårigt och finns i veden.

Avstånd till enar

För att sjukdomen ska utvecklas krävs det att smittbärande enar och päron finns inom en radie av 400–500 meter från varandra. Smittspridningen är kraftigare i vindriktningen och ju närmare varandra de står. Hög luftfuktighet och värme krävs för infektion så väderleken på våren har stor betydelse för hur kraftiga angreppen blir. Undersök dina enar i maj månad och leta efter gelérost. Gör gemensam sak med grannarna. Enda möjligheten att minska angrepp av päronrost på päron är att bryta svampens livscykel genom att ta bort angripna enar helt. Dessa bör sågas av och brännas. Plantera aldrig mottagliga enar. Det finns många bra alternativ till

trädgårdsenar bland barrväxterna i plantskolorna. Köp heller aldrig angripna päronträd eftersom man då kan föra in smitta till enar i området.

Känna igen "god" och "ond"

Det kan vara svårt att identifiera barrväxter. FOR har därför tagit fram en nyckel för hur olika typer av barrväxter skiljer sig åt för att kunna avgöra om det till exempel är en eller thuja som växer i trädgården. Däremot är artbestämningen av enar svår, vissa sorter är mycket snarlika varandra. Ta därför endast bort angripna enar. Eller anlita någon växtkunnig person som kan inventera enarna i området.

Rostsvampar på barrväxter

Tanken med foldern är att man utifrån den på en enkel nivå ska kunna konstatera om man har en barrväxt som kan vara värdväxt åt exempelvis päronrost eller hagtornsrost. I första hand är det ensläktet (*Juniperus*) som är värd åt rostsvampar. De sorter som säljs idag är i princip motståndskraftiga mot rostsvampar.

(Utdrag ur Koloniträdgårdsförbundets och Riksförbundet Svensk Trädgårds faktablad om päronrost.
Text: Ann-Catrin Thor och Solveig Sidblad.)

Identifiering av barrväxter

THUJA *Thuja*

Finns 6 arter, otroligt många sorter.

Utseende: Mer eller mindre upprättväxande, med pyramidala eller runda former.

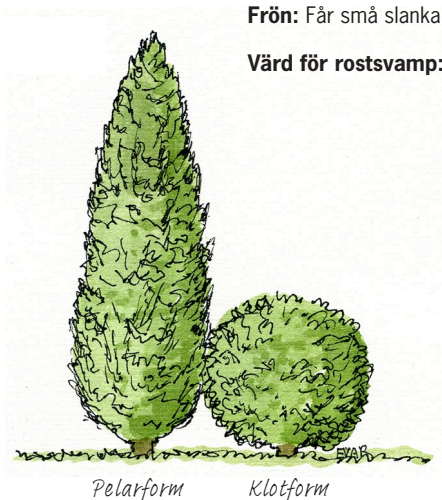
Färg: Olika klarare gröna och gula nyanser. Finns brokbladiga varianter.

Att ta i: Mjuk. Kan ge allergiska reaktioner.

Doft: Doftar vid beröring, speciellt vid klippning.

Frön: Får små slanka kottar.

Värd för rostsvamp: Nej.

Pelarform

Klotform

CYPRESS *Chamaecyparis*

Finns 7 arter, otroligt många sorter.

Utseende: Mer eller mindre upprättväxande, med pyramidala, hängande eller runda former.

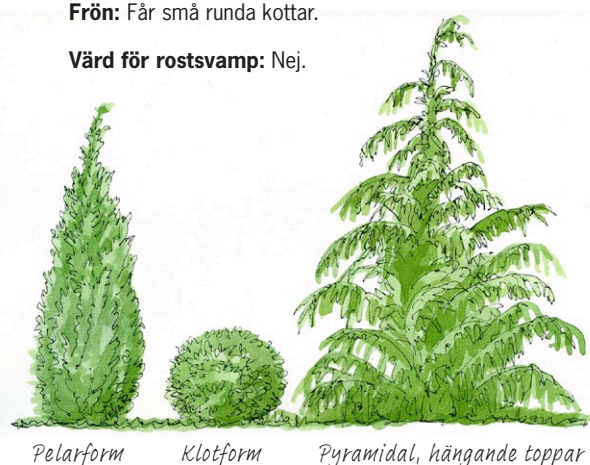
Färg: Olika gröna, blå och gula nyanser. Finns brokbladiga varianter. Även varianter med trådlika grenar.

Att ta i: Mjuk. Kan ge allergiska reaktioner.

Doft: Svag doft vid beröring.

Frön: Får små runda kottar.

Värd för rostsvamp: Nej.

Pelarform

Klotform

Pyramidal, hängande toppar

HIBA *Thuja*

Finns 1 art, fåtal sorter.

Utseende: Mer eller mindre upprättväxande, med pyramidala former. Kallas hönsben på danska med tanke på grenarnas utseende.

Färg: Klart grön. Finns brokbladiga varianter.

Att ta i: Relativt hård.

Doft: Ingen tydlig doft.

Frön: Runda kottar, ovanligt i Sverige.

Värd för rostsvamp: Nej.

Pyramidal

KRYPTHUJA *Microbiota*

Finns 1 art, fåtal sorter.

Utseende: Mattbildade med upprättstående grenar som gärna hänger över.

Färg: Klart grön. Bronsfärgad på vintern.

Att ta i: Mjuk.

Doft: Ingen tydlig doft.

Frön: Oansenliga små kottar med två frö, ovanligt i Sverige.

Värd för rostsvamp: Nej.

Låg, krypande (mattbildande)

ÄDELGRAN *Abies*

Finns över 50 arter, många sorter.

Utseende: Mestadels upprättväxande med pyramidala former. Finns kompakta varianter. Upprättstående kottar. Enkelbarriga.

Färg: Barren är i olika gröna nyanser med ljus undersida. Finns sorter med olika blå nyanser.

Att ta i: Mjuka barr och mjuka årsskott.

Doft: Ingen tydlig doft.

Frön: Upprättstående kottar.

Värd för rostsvamp: Nej.

Öppen pyramidal

Plattrund

IDEGRAN *Taxus*

Finns 5–10 arter, många sorter. Giftig.

Utseende: Från pelarväxande till krypande. De flesta rundat bredväxande.

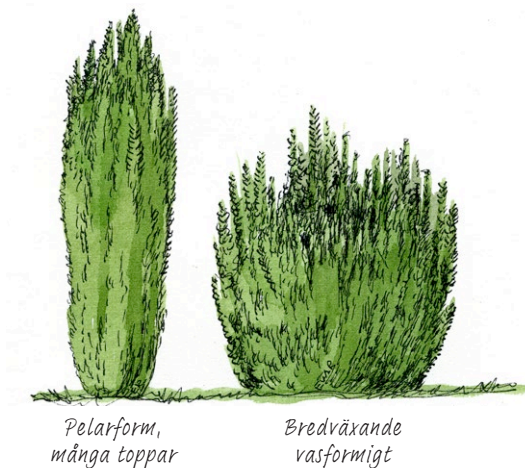
Färg: Mörkt grön. Brokbladiga varianter förekommer.

Att ta i: Mjuk.

Doft: Ingen tydlig doft.

Frön: Nöt med rött fruktigt hölje.

Värd för rostsvamp: Nej.

HEMLOCK *Tsuga*

Finns 10 arter, många sorter.

Utseende: Mestadels upprättväxande med pyramidala former. Finns kompakta varianter. Hängande skottspetsar.

Färg: Barren är gröna med ljus undersida.

Att ta i: Mjuk.

Doft: Ingen tydlig doft.

Frön: Små hängande kottar.

Värd för rostsvamp: Nej.

VANLIG GRAN *Picea*

Finns över 40 arter, många sorter.

Utseende: Mestadels upprättväxande med pyramidala former. Finns kompakta varianter. Finns mer hängande varianter. Hängande kottar. Enkelbarriga.

Färg: Barren är i olika gröna nyanser. Finns sorter med olika blå eller gula nyanser.

Att ta i: Vassa barr, styva årsskott.

Doft: Kraftig doft.

Frön: Hängande kottar.

Värd för rotsvamp: Ja.

Häggrost (*Pucciniastrum areolatum*).

Sommarvård: Hägg och övriga *Prunus*-arter.

Pyramidal

Låg, kompakt, platt form

TALL *Pinus*

Finns 120 arter, många sorter.

Utseende: Allt från upprättväxande pyramidal form till kompakta runda former. 2–5 barr i grupp.

Färg: Barren är mörkt gröna till blåaktiga med vita linjer.

Att ta i: Relativt mjuk att ta i.

Doft: Ingen tydlig doft.

Frön: Kottar.

Värd för rostsvamp: Ja.

Törskaterost (*Cronartium flaccidum*).

Sommarvärd: Pion, tulkört.

Knäcksjuka (*Melampsora populnea*).

Sommarvärd: Asp.

Stort träd,
ojämn krona

Kompakt
pyramidal

Låg, bredväxande,
platt, klotform

SOLFJÄDERTALL *Sciadopitys*

Finns 1 art.

Utseende: Upprättväxande med pyramidal form. Enkelbarriga. Barren sitter ofta i grupp i toppen och liknar ett paraply.

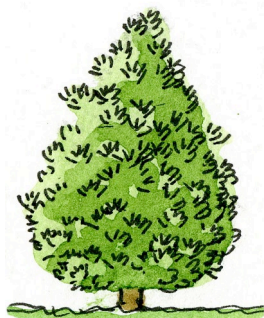
Färg: Barren är gröna.

Att ta i: Mjuk att ta i.

Doft: Ingen tydlig doft.

Frön: Kottar.

Värd för rostsvamp: Nej.

Pyramidal

CEDER *Cedrus*

Finns 4 arter, ett antal sorter.

Utseende: Allt från upprättväxande pyramidal form till kompakta hängande former.

Färg: De sorter som är härdiga i Sverige är stålblå i färgen.

Att ta i: Relativt mjuk att ta i.

Doft: Ingen tydlig doft.

Frön: Kottar.

Värd för rostsvamp: Nej.

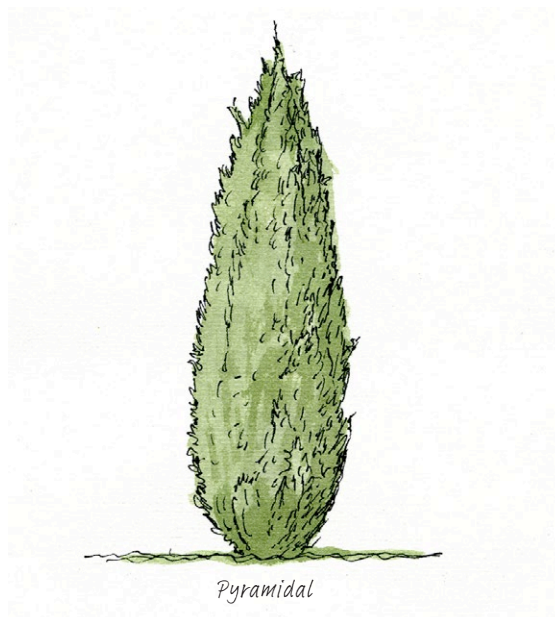
Spretigt pyramidal

ENAR *Juniperus*

Finns 50–60 arter, många korsningar och sorter.

Svåra att skilja åt. Ett flertal är värdar för rotsvampar.

VANLIG EN *Juniperus communis*

Utseende: Allt från upprättväxande pyramidala former till kompakta krypande former.

Färg: Mörkgrön till stålblå färg med vit linje på insidan av barren.

Att ta i: Vass ut i skottspetsarna.

Doft: Speciell, svår att beskriva.

Frön: Svarta bär.

Värd för rotsvamp: Ja.

Hagtornsrost (*Gymnosporangium clavariiforme*).

Sommarvärd: Hagtorn, häggmispel, oxel, rönn.

Äppelrost (*Gymnosporangium tremelloides*).

Sommarvärd: Äpple, kvitten, rönn, oxel.

Rönnrost (*Gymnosporangium juniperinum*).

Sommarvärd: Rönn, oxel, häggmispel.

KINESISK EN *Juniperus chinensis*

Utseende: Allt från ovala trädformer till bredväxande buskformer.

Färg: Mörkgrön, finns gula och ljusgröna sorter. Brun bark.

Att ta i: Mjuka i skottspetsarna. Vassa barr längre in på skotten.

Doft: Speciell, svår att beskriva.

Frön: Violetta till bruna bär.

Värd för rostsvamp: Ja.

Päronrost (*Gymnosporangium fuscum*).
Sommarvärd: Päron.

De flesta nya sorter är motståndskraftiga.

TRÄDGÅRDSSEN *Juniperus x media*

Utseende: Allt från ovala trädformer till bredväxande krypande former. Ofta hängande toppskott.

Färg: Grön finns gula och blå sorter.

Att ta i: Mjuka i skottspetsarna. Vassa barr längre in på skotten.

Doft: Speciell, svår att beskriva

Frön: Violetta bär.

Värd för rostsvamp: Ja, vissa sorter.

Päronrost (*Gymnosporangium fuscum*).
Sommarvärd: Päron.

De flesta nya sorter är motståndskraftiga.

SÄVENBOM *Juniperus sabina*

Utseende: Bredväxande buskformer.

Färg: Mörkt grön till blågrön.

Att ta i: Mjuka i skottspetsarna.

Doft: Stark doft. Lite likt katturin.

Frön: Svarta bär.

Värd för rostsvamp: Ja, mycket mottaglig.

Päronrost (*Gymnosporangium fuscum*).

Sommarvärd: Päron.

Litteratur

Persson, Bengt. *Blommor och buskar*. Blommor och buskar förlag.

Brickell, Christostopher. *Encyclopedia of garden plants*. The Royal Horticultural Society.

Åkesson, Ingrid. SLU faktablad om växtskydd. Trädgård nr 107 T.

Åkesson, Ingrid. SLU faktablad om växtskydd. Trädgård nr 182 T.

Fritidsodlingens Riksorganisation
Ringvägen 9E, 118 23 Stockholm

Telefon 08-556 930 81, växel 08-556 930 80
www.for.se

© 2021 FOR informationsblad – Päronrost

Text: Henrik Bodin

Foto: Henrik Bodin om inget annat anges.

Illustrationer: Eva Rönnblom.